WIKIPEDIA

Itala lingvo

La **itala lingvo** (aŭskultu; itale: *Italiano*) estas latinida lingvo, el la familio de hindeŭropaj lingvoj. Ĝi estas bazita sur la klerula florenca varianto de la toskana dialekto uzita en la dekkvara jarcento, kiu kiel la aliaj dialektoj de Italio devenas de la neklerula latina lingvo parolata post la disfalo de la romia imperio.

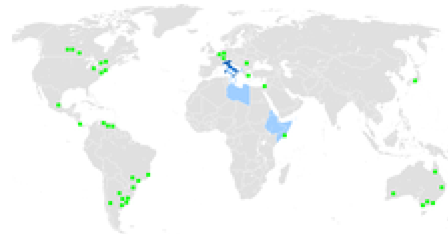
Ĝi estas parolata de 70 milionoj, precipe en Italio kaj Svislando.

La unua teksto en la itala estas de 960. Inter 960–1225 la itala fariĝis literatura lingvo. Dum la 14-a jarcento la florenca dialekto, kiel formigita de Dante Alighieri, Giovanni Boccaccio kaj Francesco Petrarca, fariĝis la normo, spite de la manko de politika unueco en Italio ĝis la 19-a jarcento. Tamen plejmulto de la nekleraj homoj daŭrigis parolante nur siajn regionajn lingvojn ĝis la fino de la dua mondmilito. Ĝis la kvindekaj jaroj, nur bone instruitaj homoj kapablis paroli ĝin, dum la plej multo de la homoj nur parolis sian lokan dialekton. Pro la disvastigo de la televido, kiu ĉiam dissendas en la itala, kaj ĝenerala instruado en publikaj lernejoj, kie oni lernas nur en la itala, la plej multo de italoj nuntempe bone konas la norman italan.

Dum la 16-a kaj la 17-a jarcentoj la itala lingvo ĝuis grandan prestiĝon en Eŭropo. Ĝi fariĝis kaj plejparte daŭre restas la lingvo de la muzikaj terminoj. Ĝis komenco de la 19-a jarcento la operoj estis verkitaj en la itala lingvo, eĉ se la komponanto estis en Anglio, Germanio kiel Georg Friedrich Händel, Aŭstrio kiel Mozart aŭ en Rusio.

Itala lingvo

Italiano

Teritorioj kun signifa nombro de ital-parolantoj

Parolata en	Italio, San-Marino, Vatikanurbo, Svislando, Slovenio, Kroatio, Francio, Monako, Libio, Tunizio, Eritreo, Etiopio, Somalio, Malto, Albanio, Kanado, Argentino, Brazilo, Meksiko, Venezuelo
Parolantoj	64 819 790
Denaskaj parolantoj	proksimume 70 milionoj
Fremdlingvo / dua lingvo por	proksimume 55 milionoj
Skribo	latina

Lingvistika klasifiko

Hindeŭropa lingvaro
- Italika lingvaro
  - Latinida lingvaro
    - Orienta latinida lingvaro
      - Itala lingvo

Oficiala statuso

Oficiala lingvo en	Italio, San Marino, Vatikanurbo, Svislando
Reguligita de	Accademia della Crusca
Lingva statuso	1 sekura

Lingvaj kodoj

Lingvaj kodoj	
ISO 639-1	it
ISO 639-2	ita
ISO 639-3	ita
SIL	ITN

Enhavo

La Patro Nia

Vidu ankaŭ

Eksteraj ligiloj

Glottolog	ital1282
Angla nomo	Italian
Franca nomo	italien
	Vikipedio

Fonologio

	Bilabialoj	Labial-dentaloj	Alveolaroj	Post-alveolaroj	Palataloj	Velaroj
Nazaloj	m		n		ɲ	
Plozivoj	p, b		t̪, d̪			k, g
Afrikatoj			t̪s̪, d̪z̪	tʃ, dʒ		
Frikativoj		f, v	s, z	ʃ, (ʒ)		
Triloj			r			
Lateraloj			l		ʎ	
Alproksimiĝoj					j	w

La vokaloj de la itala lingvo estas a, e, ɛ, i, o, ɔ kaj u.

Alfabeto kaj prononco

	Prononco
A	A
B	B
C	*Ĉ* antaŭ **e**, **i**; *K* antaŭ ĉiuj aliaj konsonantoj kaj vokaloj (**che**, **chi** estas prononcataj kiel ke, ki)
D	D
E	E
F	F
G	*Ĝ* antaŭ **e**, **i**; *G* antaŭ ĉiuj aliaj konsonantoj kaj vokaloj (**ghe**, **ghi** estas prononcataj kiel ge, gi)
H	Ne estas prononcata (bvl. vidi literojn C kaj G, kaj la digramon SC)
I	I
L	L
M	M
N	N
O	O
P	P
Q	*K* (post **q** estas ĉiam **u** kaj unu vokalo)
R	R
S	S (*Z* inter du vokaloj kaj antaŭ **b**, **d**, **g**, **l**, **m**, **n**, **r** kaj **v**)
T	T
U	U
V	V
Z	kiel en esperanto c aŭ ʣ

Digrammi (*digrammi*)

- **GN** estas prononcata kiel ɲ
- **GLI** kiel ʎ kiam ĝi reprenzentas la artikolon *gli* kaj ankaŭ kiam post ĝi estas vokalo (*a**gli**o, **figli**o*), alie ĝi estas prononcata kiel en esperanto GLI (*glissare, negligente, glossario*).
- **SC** antaŭ **e**, **i** estas prononcata kiel ʃ, (ekzemple *pesce, fascia*). Ĝi estas prononcata kiel sk kiam ĝi estas antaŭ aliaj konsonantoj kaj vokaloj (ankaŭ **sche**, **schi** estas prononcataj kiel en esperanto ske, ski).

Akcento

La akcento estas skribata nur se ĝi troviĝas sur la lasta vokalo (ekzemple *città*, *però*, *più*…). Preskaŭ ĉiam ĝi estas sur la antaŭlasta silabo, sed povas esti sur la lasta, trialasta, kvaralasta kaj malofte eĉ sur la kvinalasta silabo. Cetere la akcento distingas la vorton *è* (ĝi estas), elparolata ɛ, de la vorto *e* (kaj), elparolata e, *lì* (tie) de *li* (ilin), *sì* (jes) de *si* (oni).

La sonoj kw kaj kkw povas esti esprimataj multmaniere. Kutime oni esprimas ilin respektive per **QU** (ekzemple *quadro*, pentraĵo) kaj **CQU** (ekzemple *acqua*, akvo) sed ekzistas esceptoj. Kelkaj vortoj uzas **CU** anstataŭ **QU** (ekzemple *cuoco*, kuiristo; *scuola*, lernejo; *cuore*, koro) kaj ekzistas ununura vorto, kiu uzas **QQU** anstataŭ **CQU**, nome *soqquadro* (malordego).

La litero **H** neniam estas elparolata kaj distingas la vortojn *ha* (ĝi havas), *ho* (mi havas), *hanno* (ili havas) de *a* (al), *o* (aŭ) kaj *anno* (jaro). Cetere *ho* estas elparolata kiel ɔ, *o* kiel o. Ĝi estas ankaŭ necesa por havi la sonojn k, g, sk antaŭ e, i (bonvolu vidi supre ĉe la priskriboj de tiuj literoj/digramoj).

Simplaj frazoj

Ciao! = Saluton!
Come stai? = Kiel vi fartas?
Sto bene = Mi fartas bone
Grazie = Dankon
Arrivederci = Ĝis revido
Buon giorno = Bonan tagon
Buona sera = Bonan vesperon
Buona notte = Bonan nokton
Ti amo = Mi amas vin.

Italdevenaj esperantaj vortoj

ĉielo, fari, papo, se, sinjoro, voĉo, -ec-, -aĉ-, -et-.

Muziko

Kelkaj muzikaj vortoj venas el la itala lingvo:

- Soprano
- Forte (Forto)
- Piano (Malforto)
- Crescendo (Kresĉendo)

La Patro Nia

Padre nostro che sei nei cieli,
sia santificato il tuo nome;
venga il tuo regno,
sia fatta la tua volontà,
come in cielo così in terra.
Dacci oggi il nostro pane quotidiano,
rimetti a noi i nostri debiti,
come noi li rimettiamo ai nostri debitori
e non ci indurre in tentazione,
ma liberaci dal male.
Amen

Vidu ankaŭ

- Itala vikipedio
- Itala lingvo en Svislando
- Italaj dialektoj
- Listo de lingvoj laŭ parolantaro
- Itala literaturo

Eksteraj ligiloj

- Vortaroj el la itala (http://www.dmoz.org/World/Esperanto/Informo/Vortaroj/Itala) ĉe la Projekto por Malferma Katalogo